

Лариса Григорівна Яновська,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
вул. Старопортофранківська, 26, Одеса, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ІСТОРИКІВ

В статті розкривається питання формування методичної компетентності у майбутніх магістрів істориків на заняттях з курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ВНЗ». В дослідженні запропоновано такі педагогічні умови для більш ефективного формування методичної компетентності магістрів істориків, як-от: створення методичного проекту в рамках курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ВНЗ»; застосування новітніх педагогічних та інформаційних технологій під час асистентської практики у ВНЗ; формування професійної усталеності у майбутніх викладачів історичних дисциплін.

Ключові слова: професійна підготовка магістрів, компетенція, компетентність, магістр, магістратура, педагогічні умови.

Вища освіта в Україні останнім часом зазнала значних змін, що пов'язано з процесами входження у Європейський освітній простір та підписанням Болонської угоди. Згідно з цим у систему вищої освіти України було впроваджено освітньо-кваліфікаційні рівні: бакалавр та магістр. Рівень вищої освіти в Україні значною мірою буде залежати від якісного навчально-виховного процесу та професійної компетентності викладачів. Тому, підготовка майбутніх фахівців історії в умовах магістратури повинна спрямовуватися на формування в комплексі фахових, методичних та педагогічних компетентностей, що дасть можливість їм здійснювати викладацьку діяльність у вищих навчальних закладах різних типів.

Підготовка майбутніх викладачів ВНЗ регламентується такими нормативними документами як Закон України «Про вищу освіту», Наказ Міністерства освіти та науки України «Про Концепцію організації підготовки магістрів в Україні».

Аналіз наукової літератури доводить, що проблему освіти магістрів досліджували В. С. Берека (менеджерів), А. В. Шишко (викладачів іноземних мов), Л. М. Романишина (магістрів економічного профілю), К. С. Балабанова, Т. В. Девтерова, С. О. Демченко (магістрів технічних спеціальностей).

Так, С. С. Вітвицька розглядає педагогічну освіту магістрів як багатофункціональний, відкритий, самостійний, своєрідний цикл, який має свої функції, мету, зміст, форми та методи, функціонує шляхом реалізації складних організаційних і змістово-процесуальних зв'язків [4]. На думку автора метою професійно-педагогічної підготовки майбутнього викладача в умовах магістратури є формування вміння інтегрувати спеціальні, психолого-педагогічні, методичні й дидактичні знання в нестандартних ситуаціях професійної діяльності та застосовувати наявний досвід для особистісного розвитку і самовдосконалення [5].

Педагогічну підготовку магістрів економіки Л. В. Лебедик розглядає як систему науково обгрунтованих дій, які гарантують досягнення поставленої мети. В основі технології такої підготовки виокремлюються такі аспекти:

- 1) знання і вміння як вагомий складовий педагогічної компетентності студента, що передбачає не лише відображення предметів об'єктивної дійсності, а й дієве ставлення до них і особистісний зміст засвоєного;
- 2) формальне засвоєння знань не може забезпечити майбутньому фахівцю можливості практичного їх застосування;
- 3) отримання навчальної інформації повинно тісно пов'язуватися з життям, щоб не позбавити навчання смислу [7].

Як зазначає Р. С. Гуревич процес навчання в магістратурі повинен спрямовуватися на формування у студентів загальнокультурних і професійних компетенцій, передбачених освітніми стандартами. Зміст навчання, його методи, форми і засоби акцентовані на інноваційні тенденції розвитку вищої педагогічної освіти [6].

На думку Н. О. Брюханової теоретичною основою педагогічної підготовки магістрів є навчальна дисципліна «Педагогіка вищої школи», яка має на меті ознайомити магістрів із комплексними знаннями в галузі теорії і практики педагогіки вищої школи, зокрема, управління навчальним процесом, особливості викладання фахових навчальних дисциплін [2].

Проблему педагогічної підготовки майбутніх магістрів сучасні дослідники розглядають також у контексті впровадження акмеологічних технологій у практику організації навчального процесу у вищій навчальній закладі. Спрямованість на акме передбачає інтерактивну взаємодію, призначення якої полягає в зміні, вдосконаленні моделей поведінки й діяльності учасників педагогічного процесу. До базових акмеологічних технологій професійної підготовки студентів відносять: технологію контекстного навчання або інтенсивні

освітні технології, що передбачають використання засобів і методів навчання, які активізують навчальну і науково-дослідну діяльність студентів [8 с. 193-194].

Педагогічна підготовка майбутніх фахівців у дослідженнях М. П. Васильєвої передбачає інформаційно-змістовний, психолого-педагогічний та методико-технологічний напрями їх професійної підготовки в умовах магістратури [3].

За «Сучасним словником іншомовних слів» компетентність визначається як «поінформованість, обізнаність, авторитетність». Компетенція – коло повноважень певної організації, установи або особи; коло питань, у яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [9]. Новий словник української мови трактує ці терміни так: «компетентний – той, що має достатні знання в певній галузі, добре обізнаний; той, що ґрунтується на знанні; кваліфікований; компетенція – це добра обізнаність із чим небудь, коло повноважень якої небудь організації, установи або особи» [10].

Питання методичних компетенцій розглядали Н. Бібік, О. Бігич, Л. Гладун, Н. Зеленко, К. Красикова, Н. Мішук, Г. Селевко, О. Таможня, М. Туленко, В. Шарко, С. Шишов. Науковці розділяють поняття компетентність та компетенція. Н. Бібік зазначає, що більшість дослідників розглядають компетентність як оцінку категорію, що характеризує людину як суб'єкта професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження [1, с. 45]. Компетенції ж сприймають як похідне, вужче від поняття компетентність, як соціально закріплені освітній результат [1, 46-47].

Проаналізувавши науково-педагогічну літературу з визначеної проблеми ми можемо зробити висновок, що підготовкою магістрів займалися багато науковців а от дослідженням формування методичної компетентності магістрів історії увага приділялася недостатньо, що і зумовило вибір теми нашого дослідження.

Отже, метою нашого дослідження є визначення основних педагогічних умов, завдяки яким процес формування методичної компетентності у магістрів історії буде більш ефективним.

Модернізація вищої освіти передбачає активізацію інноваційної діяльності викладача підвищеними вимогами щодо рівня методичної компетентності, здатність фахівця проектувати, адаптувати, організувати, контролювати навчальний процес вищої школи згідно новітніх педагогічних та інформаційних технологій.

В умовах магістерської підготовки в університеті студенти - історики мають можливість оволодіти інструментами методичного забезпечення навчального процесу у ВНЗ в рамках курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ВНЗ».

Курс «Методика викладання історичних дисциплін у ВНЗ» реалізує комплекс завдань, як от: ознайомлення магістрантів із змістом вищої історичної освіти в Україні; навчити магістрантів організувати самостійну роботу студентів; формувати уміння створювати освітні

кваліфікаційні характеристики і програми, навчальні плани і робочі програми, методичне забезпечення навчальних дисциплін, планування навчально-виховного процесу у ВНЗ, готувати, організувати та проводити лекційні та практичні заняття з історичних дисциплін, вдосконалювати навчальний процес у ВНЗ відповідно до інноваційних тенденцій, постійно урізноманітнювати форми та методи навчання, правильно контролювати та оцінювати навчальні досягнення студентів згідно модульно - рейтингової системи.

З огляду на вище сказане, ми вважаємо, що методична компетентність викладача історії це системне утворення, яке включає в себе ряд компонентів (діяльнісно-організаційний, мотиваційний, рефлексивний та оцінний) і відповідних їм показників (уявлення про сутність методичної компетенції викладача історії, сформованість базових методико-педагогічних знань для викладання історичних дисциплін, володіння професійною мовою історика, уміння аналізувати, відбирати та запроваджувати в навчальний процес традиційні та інноваційні методики і технології викладання історичних дисциплін, здатність до самооцінки методичної діяльності, до саморозвитку, рефлексивність).

Тому, під час вивчення курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ВНЗ» ми плануємо сформувати у майбутніх викладачів історії такі методичні компетентності як-от: гностичні (вивчення навчальних програм історичних дисциплін, планування цілей навчально-виховної діяльності, підбір навчального матеріалу для лекцій, семінарських занять та самостійної роботи); конструктивні (планування етапів навчально-виховних занять у вищій школі, підбір прийомів і засобів відповідно меті заняття, визначення форм діяльності відповідно до пізнавальних можливостей студентів); організаційні (організація навчальної й пізнавальної діяльності відповідно методичним вимогам); контрольно-коректуючі (систематична перевірка знань і вмінь студентів, самоаналіз, коректування своєї діяльності згідно отриманих результатів перевірки знань); особистісні (професійна усталеність викладача ВНЗ).

Для більш ефективного формування методичної компетентності магістрів історії ми розробили наступні педагогічні умови:

1. Створення методичного проекту в рамках курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ВНЗ»;
2. Застосування новітніх педагогічних та інформаційних технологій під час асистентської практики у ВНЗ;
3. Формування професійної усталеності викладачів історичних дисциплін у ВНЗ.

Першою педагогічною умовою було створення методичного проекту в рамках курсу «Методика викладання історичних дисциплін у ВНЗ». Методичний проект – це самостійна, пошуково-дослідницька діяльність магістрантів з запланованим кінцевим результатом у вигляді об'єкта. Метою створення методичних проектів, на

нашу думку, є сприяння підвищенню самоосвіти магістрантів, формування науково-дослідницьких навичок, підвищення мотивації до побудови навчально-виховного процесу у ВНЗ з застосуванням новітніх педагогічних і інформаційних технологій, розвиток критичного мислення, формування та розвиток уміння пошуку ефективних шляхів вирішення педагогічної проблеми. Вибір тематики проектів може бути різним, але ми запропонували магістрантам самим обрати найбільш актуальні, дискусійні, проблемні питання методики викладання історичних дисциплін, історії, педагогіки, психології. До кожного проекту студенти оформлювали методичний паспорт за схемою: автор проекту; назва проекту; тип проекту (дослідницький, соціальний, практико – орієнтований, історичний, творчий тощо); мета (навчальна, розвиваюча, виховна); очікувані результати (перелік вмінь та навичок, які будуть сформовані у студентів після реалізації проекту); опис проекту (чітка схема діяльності поетапно); пошуковий етап (вибір теми проекту, формулювання гіпотези, планування роботи, визначення джерел інформації та методів дослідження, збір інформації, виконання проектних завдань); практичний етап (аналіз отриманих даних, оформлення висновків та кінцевих результатів, оформлення кінцевого продукту проекту); презентаційний етап (підготовка до захисту (презентації) проекту, захист проекту); матеріально – технічне, інформаційно – технічне та методичне забезпечення (обладнання, друковані матеріали, навчальна та методична література, дані соціопитувань тощо); очікуваний кінцевий продукт проекту (публікація, веб-сайт, програмний продукт, електронна фотогалерея, модель, виставка тощо).

За допомогою цієї умови, на нашу думку, найефективніше відбувалося формування гностичної й конструктивної компетентності.

Друга педагогічна умова (застосування новітніх інформаційних та педагогічних технологій під час проходження магістрантами асистентської практики у ВНЗ) є слушним продовженням першої (створення методичних проектів) так як допомагає магістрам будувати навчальний процес з застосуванням новітніх педагогічних та інформаційних технологій. Інформаційні технології сприяють реалізації методичних проектів на всіх його етапах, готуючи навчально-методичний матеріал до занять історичних дисциплін, що в свою чергу сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів та підвищує ефективність навчально виховного процесу у ВНЗ. Відбувається демонстрація результатів роботи над проектом засобами представлення графічної інформації, схем, таблиць тощо. Новітні педагогічні технології допомагають будувати навчальний процес у ВНЗ з використанням більш ефективних методів, засобів, прийомів навчання. Ця умова сприяла формуванню інформаційної та організаційної компетентності.

І третьою педагогічною умовою для ефективного формування методичної компетентності майбутніх

викладачів історичних дисциплін, на нашу думку, є формування професійної усталеності у майбутніх викладачів історичних дисциплін у ВНЗ, що допоможе їм упевнено, самостійно, без емоційного напруження виконувати свою педагогічну діяльність у різних часто непередбачуваних умовах навчально-виховного процесу ВНЗ з мінімальними помилками протягом тривалого часу. Професійна усталеність викладача історії вищої школи складається з таких компонентів: мотиваційний (наявність мотивації на досягнення успіху в викладанні історичних дисциплін; упевненість в ефективності своєї навчально-виховної діяльності у ВНЗ); психо-емоційний (контроль над своїми емоціями, страхами перед аудиторією під час проведення занять з історичних дисциплін); професійний (знання історичних дисциплін, психолого-педагогічні знання і вміння, вміння приймати правильні рішення в нестандартних ситуаціях на заняттях з історії).

Третя умова допомагала формуванню особистісної компетентності майбутнього викладача історичних дисциплін у ВНЗ.

Задля впровадження запропонованих нами педагогічних умов навчально-виховний процес магістрів історії було розділено на етапи. Перший етап – мотиваційний, що включав в себе лекції, семінарські заняття, співбесіди задля зацікавленості студентів у впровадженні в навчальний процес інноваційних та педагогічних новітніх технологій. Другий етап – діагностичний, метою якого було виявлення рівня методичної компетентності. Третій етап – особистісне зростання магістрів, який передбачав індивідуальну практичну діяльність, розвиток особистих здібностей, оптимальне оволодіння практичними навичками інноваційної діяльності відповідно до свого особистісного потенціалу. Четвертий етап – практичний передбачав практичне застосування магістрами інноваційних освітніх технологій під час проходження асистентської практики у ВНЗ. П'ятий етап – підсумковий, це період аналізу результатів педагогічної діяльності магістранта, конструювання нового, особистого досвіду оптимального впровадження педагогічних технологій, узагальнення досягнутих результатів, комплексний аналіз рівня реалізації методичного проекту, узагальнення досвіду, підготовка методичних рекомендацій.

Отже, професійна підготовка магістрів історії це система навчально-виховних заходів яка спрямована на оволодіння магістрантом фахових, психолого-педагогічних та методичних компетентностей (в комплексі), які визначатимуть готовність спеціаліста виконувати поставлені перед ним завдання в професійній діяльності. Ми в нашому дослідженні розглянули формування методичної компетентності у майбутніх викладачів історичних дисциплін у ВНЗ. В подальшому вбачаємо шлях нашого дослідження направлений на підготовку магістрів до індивідуальної роботи зі студентами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н. М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – с. 45-50.
2. Брюханова Н. О. Педагогічні напрямки підготовки магістрів в Українській інженерно-педагогічній академії / Н. О. Брюханов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http // www.google.com.ua](http://www.google.com.ua)
3. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня док. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Марина Петрівна Васильєва; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – 38 с.
4. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти: дис. доктора пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Світлана Сергіївна Вітвицька. – Житомир, 2011. – 599 с.
5. Вітвицька С. С. Теоретичні і методичні засади педагогічної підготовки магістрів в умовах ступеневої освіти / Світлана Сергіївна Вітвицька. – Житомир. - 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http //eprints.zu.edu.ua / 351/ 1/ 04vssspo.pdf](http://eprints.zu.edu.ua/351/1/04vssspo.pdf)
6. Гуревич Р. С. Підготовка магістрів у педагогічному ВНЗ: як її здійснювати? / Р.С. Гуревич. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ito.vspu.net/SAIT/inst_kaf/kafedru/matem_fizuka_tex_osv/www/mater_conf/files/PDF/Pidgotovka_magist_riv.pdf
7. Лебедик Л. В. Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня док. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Леся Вікторівна Лебедик. Полтава, 2010. – 20 с.
8. Професійна педагогічна освіта: акме-синергетичний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 389 с.
9. Сучасний словник – мінімум іншомовних слів. Під заг. ред. Узунова В. М. - Сімферополь, 2004. – 124 с.
10. 7-е видання: Великий тлумачний словник сучасної української мови/уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

Лариса Григорьевна Яновская,

кандидат педагогических наук, доцент,

*доцент кафедры всемирной истории и методологии науки,
Государственное учреждение «Южноукраинский национальный
педагогический университет имени К. Д. Ушинского»,
ул Старопортофранковская, 26, г. Одесса, Украина*

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ МАГИСТРОВ ИСТОРИКОВ

В условиях интеграции украинской высшей школы в Европейское пространство высшего образования очень важной проблемой системы образования на современном этапе есть проблема подготовки магистров истории. Преподавателей исторических дисциплин в высших учебных заведениях готовят в педагогических вузах в условиях магистратуры. Магистратура – ступень высшего профессионального образования, следующая после бакалаврата, позволяющая углубить специализацию по профессиональному историческому направлению. Во время учебы в магистратуре студенты более глубоко изучают людей и события в сегодняшнем сознании, логику споров об истории, ее понимания и осмысления в политике, СМИ, искусстве и науке. Преподаватель высшей школы – это специалист который в равной степени выполняет два вида деятельности научную и педагогическую. В нашем исследовании мы остановились на подготовке магистров истории к преподавательской деятельности.

Целью статьи стало определение педагогических условий для более эффективного формирования методической компетентности у магистров историков.

В нашем исследовании мы определили основные методические компетентности, которые и запланировали формировать во время изучения курса «Методика преподавания исторических дисциплин у ВУЗ» такие как: гностические (изучение учебных программ исторических дисциплин, планирование целей учебно-воспитательной деятельности, подбор учебного материала для лекций, семинарских занятий и самостоятельной работы); конструктивные (планирование этапов учебно-воспитательных занятий в высшей школе, подбор приемов и способов в соответствии целей занятия, определение форм деятельности в соответствии к познавательным возможностям студентов); организационные (организация учебной и познавательной деятельности в зависимости от методических требований); контрольно-корректирующие (систематическая проверка знаний и умений студентов, самоанализ, корректирование своей деятельности в зависимости от результатов проверки знаний); личностные (профессиональная устойчивость преподавателя высшей школы). Основной целью нашего исследования было определение педагогических условий, благодаря которым процесс формирования методической компетентности у магистров историков будет более эффективным. Для реализации поставленной цели мы предложили следующие педагогические условия:

- 1) создание методических проектов в рамках курса «Методика преподавания исторических дисциплин в ВУЗ»;
- 2) применение новых педагогических и информационных технологий во время прохождения магистрами ассистентской практики в ВУЗ;
- 3) формирование профессиональной устойчивости у будущих преподавателей исторических дисциплин в ВУЗ.

Для внедрения предложенных нами педагогических условий учебно-воспитательный процесс магистров истории был разделен на этапы: первый этап – мотивационный; второй – диагностический; третий – личностный рост магистров; четвертый – практический; пятый – итоговый.

Анализ материалов, полученных во время исследования, дает возможность сделать вывод, что комплексное использование предложенных педагогических условий дает возможность более эффективно формировать методическую компетентность у будущих преподавателей исторических дисциплин в ВУЗ.

Ключевые слова: профессиональная подготовка магистров, компетенция, компетентность, магистр, магистратура, педагогические условия.

Larisa Grigorevna Yanovskaya,

PhD in Pedagogical Science (Candidate of Pedagogical Science),

Associate Professor of the Department of History and Methodology of Science,

State institution «South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky»,

26, Staroportofrankovskaya Str., Odessa, Ukraine

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR FORMING METHODOLOGICAL COMPETENCE OF THE FUTURE MASTERS-HISTORIANS

In the context of the integration of the Ukrainian higher school into the European Higher Education Area, the problem of training masters in History is a very important problem of the education system at the present stage. Teachers of historical disciplines in higher educational institutions are trained in pedagogical universities under conditions of magistracy. Master's degree is a stage of higher professional education following the bachelor's degree which allows strengthening the specialization in the professional historical direction. During their studies at the magistracy, students study people and events in today's consciousness more deeply, the logic of disputes about history, its understanding and comprehension in politics, media, art and science. A high school teacher is an expert who equally performs two types of scientific and pedagogical activity. In our study, we consider the training of masters of history in teaching.

The purpose of the article was to define the pedagogical conditions for the more effective formation of methodological competencies of the masters-historians.

In our study, we determined the main methodological competencies that were planned to be formed during the course «Methods of teaching historical disciplines at the university», such as: Gnostic (studying the curricula of historical disciplines, planning the goals of teaching and educational activities, selecting educational material for lectures, seminars classes and students' self-guided work); constructive (planning stages of teaching and educational activities in higher school, the selection of methods and means in accordance with the objectives of the occupation, determining the forms of activity in accordance with the students' cognitive capabilities); organizational (organization of educational and cognitive activities, depending on the methodological requirements); control-corrective (systematic verification of students' knowledge and skills, self-analysis, correction of their activities depending on the results of knowledge testing); personal (professional stability of the higher school teacher).

The main goal of our research was to determine the pedagogical conditions, thanks to which the process of forming methodological competencies of the masters-historians will be more effective. To realize this goal, we offered the following pedagogical conditions:

- 1) creation of methodical projects within the framework of the course «Methods of Teaching Historical Disciplines at the University»;
- 2) the application of new pedagogical and information technologies during master students' assistance practice at the university;
- 3) the formation of future History teachers' professional sustainability at an institution of higher education.

To implement the pedagogical conditions that we proposed, the teaching and educational process of the master students majoring in History was divided into stages: the first stage is motivational; the second – diagnostic; the third – personal growth of masters; the fourth – practical; the fifth – the final one.

The analysis of materials obtained during the study makes it possible to conclude that the integrated use of the proposed pedagogical conditions makes it possible to more effectively form the methodological competencies of future teachers of historical disciplines at the university.

Key words: masters' professional training, competency, competence, master student, master courses, pedagogical conditions.

Подано до редакції: 01.05.2017 р.

Рекомендовано до друку: 18.05.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор І. М. Богданова